

PAXTA TO'QIMACHILIK VA YENGIL SANOATDA TEXNOLOGIK JARAYONIDA CHIQUYOTGAN CHANG TARKIBINI TAXLIL QILISH

Talaba, H. A. Ibroximova
t.f.f.n. (PhD), katta o'qituvchi O.A.Salimov

Talaba, Z. M. Salimova
Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти

Ushhu maqolada paxta tozalash korxonasi texnologik jarayonlaridan chiqayotgan tololi chiqindilar va iflosliklar takibini o'rganish bo'yicha ma'lumotlar keltirilgan.

В данной статье представлена информация об отходах технологических процессов хлопкоочистительного комбината и обучения рабочих.

This article provides information on waste from cotton ginning processes and worker training.

Bugungi kunda yurtimizda faoliyat ko'rsatib kelayotgan to'qimachilik korxonalari soni 7 mingdati ziyodni tashkil etmoqda va ularda ishlab chiqarilayotgan qo'shilgan qiymat zanjiriga ega mahsulotlar importi yo'ldan-yila ortib boryabdi. Buni raqamlarda ko'radigan bo'lsak, 2020-yil sohada 977 ta korxonona eksport bilan shug'ullangan bo'lsa, 2021-yilning o'tgan 8 oyida ularning soni 220 taga ko'paydi. Keyingi 4-5 yil ichida mamlakatda paxta yetishtirishdan to mahsulot eksportigacha bo'lgan jarayonlar to'lig'icha islohat qilindi. O'zbekiston paxta yarmarkasi emas, balki to'qimachilik uskunalari va texnologiyalari gazmalari o'tkazishdan ko'proq manfaatdor.

Respublikamizda paxta-to'qimachilik ishlab ehiqarishini **tushkil** ctishning zamonaviy shakllarini joriy etisliq paxta yetishtiruvchi va uni qayta ishlovchi hamda to'qimachilik .sanoati korxofialari o'riasida bozor tnunoiabaUarini sbakilantirish, tilar rentabelligtm, nhu bilan birga, ishlah diiqariladigan mabsulotlaming raqobatbardoshllligLni oshirish bo'yicha kompieks chora-tadbiriar amalga oshirilmoqda.

Paxtani dasLlahki qayla ishlas-h jaravoniniTig hantma bosqichlarida ko'p miqdonJa chang va tolali chiqindilar ajnatib chiqadi, bu cliatig va tolali cliiqindilar isblah chiqarish binolari va atmosfera havosini iiloslantiradi, ishcbilar va Jtizmatchilaraing melinat sliaroitini yomonlashtinidi. Paxta tozalash korxonalarini diangsizlantirish va tolali chiqindilar tozalash masalasi, mashinada

rcHlgan paxtani iiloslanishini oshishi munosabati bilan birinchi darajali ahamiyat kasb etmoqda. Paxtatti tnaslunada terish tobora kengjoriy etiiishi bilan paxta tozalash korxonalarida nafaqat paxtani qabul qilish, hosilni saqlash va qayta ishlashga tayyorgarlik, tini quritish, tozalash va qayta ishlash textiologik jarayOTiini takomillashtirish bo'yichagina omas, halki va tolali cbiqindilar qayta isblash bo'yicha ishlarni amalga oshirilishi kerak.

Keyingi vaqtda paxtani mashinada terishga o'tayotganligimiz munosabati bilan paxtani iflosligi va namJigi oshmoqdi. Bu omillar terilgan paxta massasida turli xamburug'lami yashash laoliyatini kuchaytiradi. Bu /amburug'lar korxotialarda paxtani qayta ishlashda changga aylanadi va unitig zararligitii oshiradi bamda isblab chiqarilayotgan mahsulotlar sifatini pasaytiradi. Shu bilan birga tola va chigit sifatiga ta'siri natijasida tolali chiqindilar va erkin tolalar paydo bo ladi.

Paxtani g'aramdan quritish-to/alash scxiga asosan so'ruvchi turidagi havo transportida itzatadi. Pncvmotransporti tizitnida separatonda paxta bavodan ajratiladi. Yuqori namlikdagi va past navli paxtani qayta ishlash jarayonida separatorada tiqilishi yuzaga keiishi mumkin natijasida chigit va tolni shikastlanadi. Separatoming to*rli yuza&iga tolni yopishib qolishi va qirg'ich bilan paxtani lo'rli yuzadan ajratishda chigitdan tola ajralib havo bilan ventilyatorga so'riladi. Bu xolat erkin tola xosil bo'lishiga olib keladi. Shu bilan birga paxtani qayta ishlash jarayonida erkin tolni hosil bo'lish jarayoniga mashina-uskunaiarni holati katta ta'sir ko'rsatadi. Mashinalarni tavsiya etilgan ishlash lezligi rcjimiga va ishebi OTganlarini orabqlariga rioya qdish. faqat yangi yoki yaxshi ta'mirlatigan arrasimoti va arrali organlarni qo'IOash. konditsion namlikdagi paxtani qayta ishlash, qayta ishOanayotgan paxtadan erkin tolni hosil bo'lishi tolni chiqishJni kamaytiradi,

Paxta tozalash korxonalarinirtg mashina-uskutialaridan chiqayotgan changlangan havo va crkiti tolni atrof muhitga iflosligini osbiradi.

Ouritish-tozalash sexida ajrnlib chiqadigan chang, quritish masliina-uskunalari joylasbgan bino havosiga nisbatan kam, ya'ni 5-7 mg/m³ chang bo'ladi. Buning sababi- qurilgiehlargti yuqori namltkdagi paxta tushisbidadir, namlik paxtudan mayda ehangni ajratilishiga to'sqinlik qiladi. Quritish bo'linmalarida atmosferaga ishlangan quritish agenti bilan birga chiqadigan chang va tolali massa gaz oqimi bilan birga quritgichdan chiqadi, chiqarish shaxtasi yaqinida esa bino tomiga. va quritish sexi yaqinidagi yerga cho'kadi. Chiqadigan chang va tolaai massa miqdori paxtaning navi va uning nainiigi hamda iflosligiga bogriiq bo'lishi o'rganilgan.

Paxta tozalash kopconalaridan chiqayntgan changlami asosiy qismi icxnrtlogik jarayonlar pnevmotran gportlar orqali cliiqadi.

Jinlash li'o'linmasida ajraladigan chang va tolali massa, atmosferaga paxta pnevmotransporti aistemasidan ishhtngan havo diiqadi, bti havoda quritish-tozalash sexida ajralmagati chang, shuningdck tozalash mashinalarida paxtuni 10/alashda hosil bolgan chang va tolali massa ho'ladi.

Changlangan havo jin ta'minlagichlarini aspiratsiya sistemalaridan ham ajralib chiqadi, bunda bti sistemEi ta'nrin lagichlardan faqat dnanglangan havoni yoki chanjjlanyan havOri ifloslik bilan birga SO'tadi, Bunday SO'tish sislemasiga pasla taqsimJash shnegining aspiratsiyasi qo'shilishi ntiLmkin.

Linterlash scxidan dtiqqan texnik chigit vaqtinchalik saqlash joylariga lentali transportyorda yoki shnckda uzatiladi- Ulaida kalta paxta tolasi va chigit **po'sti** ko'rinishidagi chang bo'ladi. !'ast navli chigitda birindii navga nisbatan ko'proq chang bo'ladi. Bu past navli chigimi kalta momig'i va qnhig'i unch&lik pishiq emasligi va texnologik mashinaiarni ishchi organlari, ulartii oson shikastlashi bilan tushuntmladi. Ayniqsa, bu yuqori namiikda bo'lgan, qizirib, sohigra jadal quritilgan paxta chigitiga **taaluqlidir**.

Paxta tozalaslt korxonasida textologik jarayon davomida ajralib diiqadigan chang va tolah massa tarkibi o'zgarib boradi. Paxtani qayta ishlash jarayonuii **boshlanishtda havo** taridbida ko'p **miqdorda ttiineral** fraksiyalar **bo'lgan** chang ajraladi, Paxtaga keyingi **ishlov** berishda - tola va momiq olishda ajralib chiqadigan changda organik moddalar ko'proq ho'ladiL ehigit qobig'i, barg bolakchalari va g'o'zaning boshqa qismlari, shuningdck, tolali bo'lakchalar. Texnologik jarayon oxirida, masalan: lintcrlash, presshish bo'lmmlarida, chigitui **saralash va** todiq tuksizlantiiysh sexlarida havoga **ajralib** chiqadigan chaitgda **asosan** chigit qobig'i aralashgan tolah **bo'lakchalar** boladi.

Paxta, tola, moniiq, ishlab chiqarish chiqmdilarini havo bilan tashishda organik va mcniral moddalar, shu jutnladan ajralib chiqayutgan chigit qobig'i, barg bolakchalari vu g'o'zaning boshqa qismlari, shuningdck, tolali massa tarkibi va undagi crkin tola miqdori o'rgattish lozim.

Chiqindilar paxtuni qayta ishlashning barcha texnologik jarayonlarida - havo transportidan boshlanib, toylash hamda tolali chiqindilami qayta ishlash jaryoni bilan tugallanadt,

Adabiyotlar:

- 1, “Paxtasanoat ilniy markazi”AJ “Paxtani dastlabki isltasli bo‘yicha qo‘llanma”. “Nodirabegim nashriyiti”, Toshkent-2019,477 b.
- 2, Qudratov A., Miraxmedov A, Tashqi muhitni muhofazalash. Darslik. - Toshkent. 2003. 40-42 h.
- 3, A,Salimov, Wang Hua, T Tuychiyev “Technology and equipmeit for primari ootton pnoccssmg” China* Sltatihay, 2019 — p. 174
- 4, F.B,Omonov umumiy lahriri ostida “Paxtani dasllabki ishlash bo'yicha spravochnik” T., “Voriz nasriyot”, 2008 y.

